

עודכן ב- 14/08/2008 03:12

מדוע זקוקים החוקרים לחופש אקדמי

מערכת ההשכלה הגבוהה

מאת נפתלי תשבי

<< "הארץ" ו-TheMarker שוב תוקפים את הסגל האקדמי ואוניברסיטאות המחקר בישראל. ואולם בניגוד לטענות המועלות בעיתון, האוניברסיטאות בודקות באופן עקבי ושיטתי את רמתן המחקרית ואת מעמדן הבינלאומי באמצעות ועדות בדיקה שבהן יושבים כמה מהחוקרים המובילים בעולם.

סיפורה של אחת מוועדות הבדיקה האמורות ממחיש את חשיבותו העצומה של החופש האקדמי. הוועדה, שבה היו חברים חמישה מהחוקרים הבכירים ביותר בין חוקרי המוח בעולם, בהם שני חתני פרס נובל, בדקה בשנה שעברה את התחום של חקר המוח באוניברסיטה העברית.

הדו"ח הנלהב שכתבו חברי הוועדה, בו המליצו לאוניברסיטה להשקיע סכום נכבד בהקמת מרכז מחקר חדש, האיר והדגיש את אחד מסיפורי ההצלחה המרשימים של אוניברסיטאות המחקר בישראל בעשורים האחרונים. מדובר בענף רב-תחומי, ששמו "חישוביות עצבית", והוא עוסק במודלים מתמטיים-חישוביים של רשתות עצביות ופעילויות קוגניטיביות, כמו זיכרון, למידה, וקבלת החלטות. העולם המדעי מכיר בכך שישראל היא מעצמה ראשונה במעלה בתחום זה, ושהאוניברסיטה העברית היתה אחד המוקדים הראשונים בעולם שבהם הענף נוצר והתפתח.

לפני כעשרים שנה הבינה קבוצה של חוקרים, שהגיעו משטחים שונים והועסקו במחלקות ובמסגרות ארגוניות מרוחקות זו מזו, שהתחום של חקר המוח מחייב שבירה מוחלטת של המסגרות האקדמיות הרגילות. בניגוד לכל היגיון כלכלי וארגוני הם התעקשו על יצירת גוף אקדמי חדש, שבו יוכלו להיפגש וליצור שפה מדעית חדשה.

כמעט ללא תמיכה תקציבית של האוניברסיטה או של ות"ת הם הקימו ובנו מרכז מחקר ותוכנית לימודים חדשה וייחודית, שמרבית ההוראה בה נעשתה בהתנדבות - מעל ומעבר לחובות ההוראה הרגילות של החוקרים.

בשנותיה הראשונות משכה התוכנית, שהיתה כמעט מחתרתית, עשרות תלמידי דוקטורט מעולים - ונהפכה לתוכנית הרב-תחומית המובילה בעולם בתחומה. כמו תמיד, רק לאחר שבאוניברסיטאות חשובות בעולם החלו לחקות את המודל של המרכז הירושלמי, הכירה בחשיבותו גם הנהלת האוניברסיטה העברית והקצתה לו משאבים. ממשלת גרמניה הקימה לפני כחמש שנים חמישה מרכזים רב-תחומיים לחקר המוח, המבוססים על הדגם הירושלמי, עם הבדל אחד - תקציבי המחקר שהיא מעניקה לחוקרים גדולים פי עשרה ויותר ממה שמקבלים עמיתיהם בישראל.

סיפורי מצוינות דומים קיימים בתחומים נוספים במוסדות המחקר בישראל, והם מקור כוחה של האקדמיה בישראל. המשותף להם הוא שכמעט תמיד היוזמה והכוח המניע מגיעים מלמטה - מהחוקרים, המקדישים לכך הרבה מעבר לזמן הנדרש מהם על פי התקנונים וללא כל תגמול נוסף.

אין שום מערכת פקידיים, בוודאי לא זאת שנמצאת במשרד האוצר, שמסוגלת לזהות ולהבין את הצורך בקידום מרכזי מחקר כאלה, שקיומם נוגד לכאורה כל היגיון כלכלי או ארגוני. ללא טיפוח החופש האקדמי, המאפשר לחוקרים לזהות הזדמנויות מדעיות מסוג זה, מרכזי המצוינות האלה לא יוכלו לקום - והאקדמיה המחקרית בישראל תיהפך מגן מדעי פורח לשממה עזובה. אסור בשום אופן לתת לזה לקרות.

הכותב הוא פרופסור למדעי המחשב וחישוביות עצבית באוניברסיטה העברית

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון